

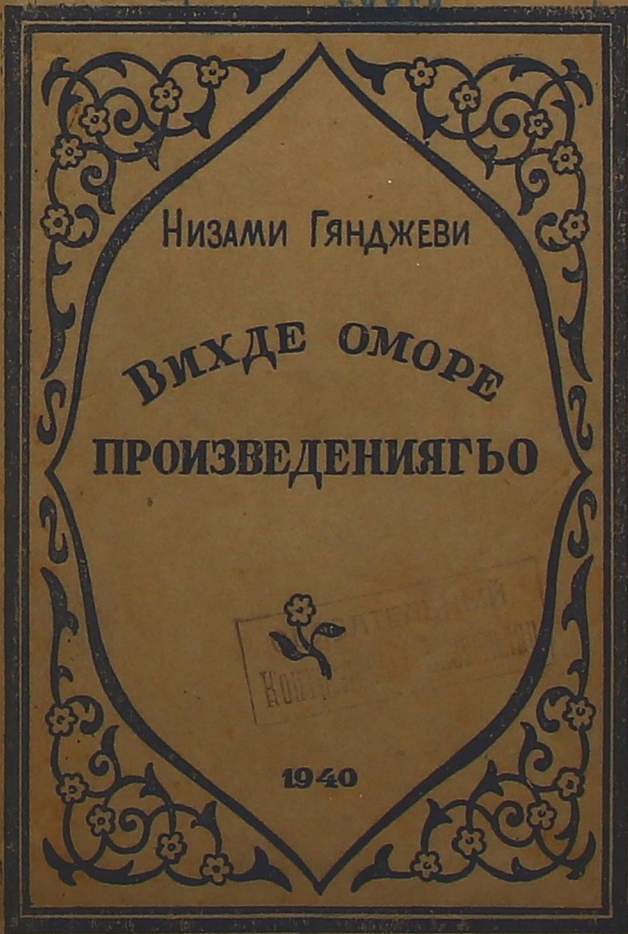
Цена 2 р.

Татский язык

T2T

с
H 61

из фонда редкой и старой
книжки

Низами Гянджеви

Вихде оmore

Произведениягыо

1940

НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ

Тат $\frac{с}{1161}$

ИЗ ФОНДА РЕДКОЙ И СТАРОЙ
КНИГИ

ВИХДЕ ОМОРЕ
ПРОИЗВЕДЕНИЯГЬО

Перевод сохди Х. Авшалумов

X

ДАГЕСТАНСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
1940

Эз шориме гъэгъри мебош, гъэгър меёвгу туьре эз ме,
Э хунме туь тешне мебош, рэхъм бер эме е сэгълтле.
Э ранг рафде гъутинейме, езугъ биёвгу дуьлтуьре,
Весси бирейгъо ярайме, дие хос сох лербеймере.
Текей сухунде туь мере, чарунде лап э су-элов,
Э мэгъреке шори венге, бош е сэгълт рихъон-гиёв.
Менге хуно сэхд рачи туь, муйгъойтуьш хуш-буй лов
сохде,
Ме гъулум эй раче сертуь, туь султан ме эй поисде.

4

Ме могъбули кеширенуьм, дуьл ме дури эз гьер шори,
Ме у могъбулире нидуьм, э сад шори-бэхдевери.
У могъбули хуби эз шори, чуь гуфдире э и гофгъо,
Зэхмгъой ёр хуби эз хоши, чуь дануьсде эз и коргъо.
Ме эйтуь гъулум-гъуллугъчи, ние вероморенигеш эз ме,
Туь эй ме нисди кумекчи, веромогеш эз туь эй ме.
Эйгъомевоз мугу эз ме, биё вохурим эеки,
Э чуь имиди бошум ме, э же мибу и кор ники.
Бегем и дуьл ме мидануь, ошугъ бире э екиге,
У э туь ухшеш низенуь, туьш гьемчун зуниге.

5

Эз дерд туьре эй дирей, ме бирем лап гъолок-бури,
Гъилинж эз туь дур бирей, э осгъугъоймеш расири.
Э песойтуь э у рэхъгъо, дуьл ме лап гъуй бире рафде,
Еки оморени эз кервугъо, екиге зере гиросше.
Гъэлэй эн гъуьмуьргъойму гъисди, эз лепуьр эн девргъо,
О, дерд, могъбул—пешмуниму, ёр буш омо э кеноргъо.
Гъуш эз гъэфес вирихуьгъо, беге э гъэфес могордун,
Дие у буравгъо гъуьмуьр, гъич дуборе нивегордун.
Руй екире дирейре, недануьсдим норе гъимет,
Чуьнки бирден офдоребу, и шоре-мозоллуье гъисмет.
Зубош биё рас э додме, эдее муьрденуьм ме туьсуьз,
Э кумеки биё эй ме, хъол ме гурунди кумексуьз.

Дуьл ме, жон, э хун батмиши, ме эз туь дурум гуфдире,
Нибу мере гъич дуьлхоши, у руйтуьре ме недире.
Сазандарачи бирей, гъисд сенигълт туьчуьнигъо,
Ме эгъуьле селт вир сохдем, э гъерей хушуьл мугъумгъо.
Сурет ухлуь гъошгъойтуьре, дураз мекеш сэхд те
гушго,

Бигъил ухгъой гъошгъойтуьре, зенуьт э ме тиркомугъо.
Жунме воисдеге туьре, бэхширенуьм э туь гофсуьз,
Туьш хуб дануьсдени уре, ме нидануьм мунде туьсуьз.
Эз туь эйме небисдогеш хуби, ники е менфигълт,
Жунмере эй сэгълэр доре, туьш меди мере гъэзнет.
Низами гъич хъэф неберде, дори туьре жун хуьшде,
Веги эз ме нэгъд несохде, туьш эй эз ме гъэрдхунд
мунде.

Эз гъэйбигълори ведара, нисдге туьре гъич е метлеб,
Сер дени э шороб, вози, хуьшдере дур ги эз эдеб.
Динсуьзи тени э ислам, неофдиге гъэйб кесгъоре,
И гофгъойме шор нисоху, эгъуьл суке инсонгъоре.
Туь биреки у нисдиге, зэхъмет мекеш э негъогъи,
Чор тарафе фем сохдиге, дери туь сэхд э гъэд гъелгъэ.
Дур пой эзу ихдилотгъо, э песой ю мегерд де туь,
Белки э межлуьс эн мердгъо, е хъээ вегирди эз дусд
туь.

И гъуьломгъо, у гъуьломгъо, гъисди гъеме буше гофгъо,
Дес кендиге туь эзуьго, мибоши огъой мигърибонгъо.

6

У хушбуьлуье муйгъой туь, дуьвзиренуьт дуьлгъоре,
Тов-товие мижегъой туь, сэгълэр доренуьт имуре.
Ванирегор сифет туьре, э гъулиш мирав эри туь,
Эй рэхъэти эн жун хуьшде, селт мипою э гъуьллуьгъ туь.
Э гъэренлуьгъ пушой-себэхъ, и ловгъойме дугъо хосде,
Эз гъэинерэгъ гьер рузи, хэторе эз туь эй дур сохде.
Э хуьшге серме бош рази, ме эйтуь элчэгъ гъисдуьмгеш,
У вэхд ме хуьшгъ нибошум гъич, не эз гъэре тар и чум-
гъоймеш.

Недануьсдумь туьре берде, жунме бисдо рафд утузмиш,
Муьгьбете де э кор венге, дне месох туь жуьхуьлиш.
Туь э Исусигей гьуьломи, лалтуь муьгьжуьзгьо офери.
Омборгьои чуьн Низами, хосдени эз туь рэхьбери.

7

Ошугь бирем ме сэхд э туь, чуь рэхь норе туь эри ме,
Поюм-ми ме э обурме, ненге эз рэхь ведарам ме?
Те кей э ме жун-дуьл дери, нипоюм туьре не решде,
Е мофдонум эз гьуьндуйри, е туь могорди эз хуьшде.
Эжеш туьре винируьмге, дуь десме э муйгьой туь вери,
Ме эз туь жире нибошум, у эрме лап гурунди.
Э туь гьечи соймиш бирем, туьсуьз мере нисди обур,
Дес меш э туь нис расире, туьсуьз мере нисди сабуьр.

8

Гьечи бирем эз дердтуь ме, гьолок хэсдеюм те муьрде,
Буьруьж эни нолегьойме, е сер э асму верафде,
Э у сипре пенжегьойтуь, нивегьилуьм ме е нэхуьш,
Эдей дире хьолмере туь, корде гиросди те осгьуш.
Эйчуь пэхьни сохум ме ёр, муьгьбетмере эз гьуьлом,
Эхи и хэбер эни кор, рафди е сер э у гьуьлом.
Нешумойме сэхд офдори, э песойтуь э у рэхьгьо,
Оммо гьич рафде нераси те ён эн жиге кервугьо.
Низамире туь дуьл дорей, э китуь миём гуьфдири,
О, тэгди сох, ебо гьери, де вэхд омори расири.

9

Гьер шев мере и фикири, чуьтам дескенуьмге эз туь,
Гьеге себэхь бире гьисди, вогосиренуьм рафде э туь.
Дуьлме ёр э дуьл туь дери, чуьнки жунгьо э еки де,
Е жунигеш мере нисди, е одохлуйгеш эри офде.
Ме зритуь гьурбу бире, у руз бири миглид хоси,
Ме гьер себэхь гьэёр бире, хундем э сифет туь ёзи.
Ме эри туьчуьни гьэтлуь, гьич нидануьм гьилинж бире.
Холинчей эн кемер гьэсби, ме мидануьм эйтуь бире.

Э межлуьсгьо эй бэхш доре, эй туь севэгьэт мибошум,
Эршефие гьэрс чумгьоре, э гьути суьрхи мидорум.
Эз рэхь веги туь у дуьле, и кор уре сэглар доре,
Мисохум хуни рэхьтуьре, несохдиге туь и коре.
Гьов э дуьл деригьоре, мирихунум ме эз чумгьо,
Низами хуб у рэхь туьре, темиз мисоху эз тузгьо.

10

Ковре мэхьсуьл, хоши дуьлме, вераисде гьуьзуьргуьл-
лугь,
Туь нисдигеш гьич вэхд энме, ме энтуьнуьм гьемише-
лугь.

Тапшуьрмиш сохдем э туь, дуьлеш жунеш э ежиге,
Э дуьл не жунмеревоз туь, сох чуь туьре воисдеге.
Бигьил вомунут десгьой ме, э у зуьлфине бенд муйгьо,
Шимшиле вебердгеш эй зере, меди десмере пертево.
Тешнеюм, оморем э китуь, екемлей гьов туь ди мере,
Эз у шелбете ловгьойтуь, хьэз ди ебо и дуьл мере.
Сере хуб рач звер гурьде, бие э ки Низами жон,
Тож падшогьой Астахане, гьисди эй ме келе дивон.

11

Э рачи туь ошугь бирем, эжеи туь гьэзизиме,
Ме ки эри туь гьул бирем, огьой кини туь гуьзел ме.
Эрме э у раче сифет, дуь чумтуьни шогьид эн кор,
Ки соху дивон имуре, туь шогьиди, гьем талабор.
Мере у кор нис воисде, сифете вини э гузги,
Эз ужире эдебсуьзгьо, сифете дор э пэхьники.
Туь раче хушбуй себэхьи, э сур дуьл туь недеруьм ме,
Лов сох ебо муйгьойтуьре, сохум гьери томоше ме.
Дуьле серин сохде у гьов, эз десгьой туь рихденигьо,
Гьемише талан офдоре, туь сейл зеренигьо рэхьгьо.

12

Эй раче сер, хунчей эн гуьл, туь гьисди келе гьэлем рачи,
Гьич туьре хуно гьуьзуьлгуьл, нисди э гьуьлом э и гьуьг-
чеги.
Е дуь мочле сох мере туь хьэсрете ведеки эз дуьлме

Эз у товуше чумгьой туь, уьшуьгь венге э чумгьойме.
Ме пурсируьм, дуьл ме эжи, мугу эз ме гуьл ейлогьи:
Унжо, эже гьич ниофи, гешдегьойтуьш гье негьогьи.
Михилои хосде эз туь, рихунденуьм ме гларогьоре,
Э герме хун лешей ме туь, мешу сипре пенжегьоре.
Эзи дуьл ме хэбердор бош, эйтуь эдей жун доренуьм.
Эз дуьл хуб туь, эз сифет рач, уре меш эдей диренуьм.
Белки эз туь хосд е жуву, е гьул-буин эз муьгьбети,
Э шогь гьизил Арславу, чь мугуи туь у вэхди.

13

Чумгьой туь рач гьэлемети, дуьлгьоймуре есир берде,
Еленишеремун э хэвлети, инсоне сэхд вогосунде.
Тиркомое мижегьой туь, э дуьл инсон кори сохде,
Десе гьово невеберде, угьо э дуьлме дерафде.
Сифет гуьзеле диренки, пара сохдум партапгьоре,
Эхи шороб нэхурдеки, сер ме дорд эйчуь доре.
Э у пулате дуьл энү, боворини гешденуьм ме,
Коми сенгьгьо кори мисохо, э и хрусталлуье дуьлме.
У шекуьл гье э пушоймени, иму э еки вохурдеи,
Хунме сокит нисди гьони, домундем э дердежери.
Низами уре эй дире, микешуь зэхьмет омбор,
Гьуьзургуьл чире воюгьо, эз телуь дес доре гьэбер.

14

Гене муьгьбет сер гуьрди, хэреб сохде гьовоймере,
Мере у межбур сохди, гье э ичку эй сер доре.
Соймиш бирем э у гуьзел, дегесири муьгьбет э дуьл,
Зухраи нум энү духдер, рач гьисдигьо эз сусенгуьл.
Э дуьл екиш гьэтош муьгьбет, гьечи су гуьрде ние сухде,
Екиш туьре лап гьэгьигьэт; мере хуно нисе хосде.
Чумгьой туь эй ме эйгьом шендуьт,—ме маралтуьнуьм
гьуддире,
Ме гьисди омбор сабуьрлуьнуьм, эхи гьуьмуьр тэгьди
доре.

Э ов рафде э сер жейрон, белки туьре хьэз оmore,

Оммо у чумгьой туь мере, шевиш минкин нисе доре.
Чумгьой туь мере гьэзиег, дуьтгу юре те воисде,
Токи мере у бигьилуь, эз хуьшде дур эй негьишде.
Гьрвун гьисдигеш хэтосуьз, Низамире эри куьшде,
Ме эхи сэхд ошугь бирем, усувз нидануьм зигьисде.

15

Руз ме имбуруз хуш-бэхди, чуьнки дирем сифет туьре,
Гьисмет ме лап хуби-хоси, вокоширем хушбуй туьре.
Шуькуьр гердо э нум худо, туь яравуьш эн чумгьой ме,
Чуьнки эз и шоре чумгьо, раче сере дирем ме.
Е руй туьре хуб дирей э дуь гьуьломовоз бори,
Ме эз туь жиро бирей, эри ме тэхьле зэхьэри.
Гьер дирегор рачи туьре, э туь мэхьтел мимуну,
Э муьгьбет ме гьэршу бире, екиш э ме гоф нисохо.
Чуьтам велешенуьм эз дуьл, муьгьбет ёре э гужевоз,
Эхи муьгьбет э дорун дуьл, веромори э жуневоз.
Эз туь хуш-буй вокошире, хуб эз дуьли ме хьэз сохдум,
Эз могьбуни гьоси бире, партал мере пара сохдум.
Эз сухде дуьл эдей рихде, гьеме гофгьой эн Низами,
Дие дирем сифет туьре, нисди мере дерди—гьэми.

16

Мере чин шогь эн гуьзелгьо, туьчуьни гьэлемет воисде.
Туь шэгьм, товуш, лампей шевгьо, туьчуьни жовогьыл
воисде.

Э чешмегьо су венгесде, ширин—шелбетие ловгьо,
Чуь хуб сухде шекер-шелбет, туь гереки раче гьошшо.
Муьнуькеш гьисди е дэпгьэм, у гьич ширин нибу е вэхд,
Туь ширине муьнуькдеки, туь гереки мере лап сэхд.
Дуь гьуьломе э ёр гуьрде, хурденуьм ме эз е кузе,
Бисдориге гьоб шороби, мере гереки хубе мезе.
Эз раче буй эн муйгьойтуь, хушбуй пури гьуьлом—улке
Гье туьчуьни рихьон-хушбуй, мере гереки раче бике.
Эй муй туьре гьуьлугь сохде, Низами хьозур поисде,
Бендгьой муй туь гьуддиренуьт, гье чуьмени гьуьл
воисде.

Гье согъ шевгъо чуме рэхуым, ешевлегъуногъ биё ме,
Ме гъэгъри-Госи мибошум, неоморе туь э ки ме.

Эри гъэйри одомиге, чумгъой туь лап мигъровуни,
Асдарайме вохурденге, чумгъой туь эйме телуьни.

Туь э гъозор дуьшмеревоз, негъогъ дусди гировундей,
Муьгъбет мере пойшиш сохде, мере омбор номус дорей.
Ме эз е дуьшмеш гъич нитерсуьм, гъопуймере туь
куфдиге,

Эз е женгиш дур нипоюм, туь эйме ёр бисдориге.
Туь чужире невл эн гъуши, лап гиж сохдей эгъуьлмере,
Не э чумевоз туьре дире не э дуьлевоз гирде бире.
Гъемей шегъер чуьн Низами, э туь лап имид венори.
Эз гъэл Астахану гъэйри, э гъэл екиш неофдори.
Ди шохъонгум раче ёр ме, ведиромо эз зир перде,
Гъеме коргъо—хъуьжетгъойме, теслих бисдо исэгъэтде.
Эрэгъ вешенд у гъуьзуьргуьл, эз у менг перде фурамо,
Белки сегъмиш омо э дуьл, у э киме тэгъди омо.
Чумме гъечи нуьшд э духдер, гъе томоше сохдум уре,
Гуйге гъечи и бэхдевер, сэхд уьшуьгъ до чумгъой мере.
Чуме хуб э чум дедоше, поисдейм гъе э ён еки,
Ох, мозол ме хэбер бири, видовусде эри ники.
Чуь нуьм эри туь омонет, ме эдей рафде мугу ёр.
Гуфдируьм ме: е моч эз туь, мунугу эйме едигор.
Дуьлме зобу гъэтош гирде, сэхд дегеси элов зере,
Жаруьсд дуьлме эзи зэхъмет, гъергъой дуьл меш
хуьши зере.

Э сер жун эн Ширван шогъ, шовгъош хурдебу Низами,
Эз хов хэбер бире бэгъдо, диренуьм ёр э кимени.

17

И чуьмени куьгъне дусде, эз хуьшде гъэгъри эйчуь
сохде,

Уре ники туь воисде, виниш ебо хубе дусде!
Бигъил мере э и хьолме, езугъ мебер гъич туь э ме,
Эслогъ меги туь нум мере, гъэйгъу кешире эри ме.

10

Ме туьре омбор хосденуьм, оммо туь дуьшмени эй ме,
Эз туь гъе шори сохденуьм, туьки чаруьсдени эз ме.
Туь э чуь дуьл бисдориге, э туьревоз эе дуьлуьм,
Вой э худо лово хосде, э туьревоз эе жунум.
Э и дерд сук денишире, ме дерд туьре сук мисохум,
Эри гурунд денишире, эз хуьшде гъэгъри мисохум.
Эри соймише Низами, хосе рэхъи лап туь гъер вэхд,
Туь соймиши эн Низами, мегиьл мере эз хубе бэхд.

18

Туь дирейгъо ме немундем, оммо туь деш гуьгчек бирей,
Дие ме жовон немундем, туь гъэлемет гуьзел бирей.
Эдей сугуьрде сукденуьм, эйчуь ние муьрденуьм ме,
Белки эз у товуней, туьре гъэзиз регегуьм ме.
Рэхъм биёвгу э у дуьл туь, биё дуьл мере комух сох,
Шорсох ебо хуб дуьлмере, дуьлмере туь могъбул месох.
У туь гуфдирере хуно, ме гъисдуьм лап хэсде—менде,
У туь дануьодере хуно, жендекме гъисди шуьле—хэсде.
Гъер вэхд Низами хъозури, э гъуллугъ туь эй поисде,
Уре э ён туь биреки, мозоллуь гъуьлом воисде.

19

Хочперезе гуьзел ме туь, гъуьзетлуье гъиблей гъэгъи,
Эйчуьи гъибле э килисе, и чуь мисуьрмончилугъи?
Бердуьм холи нимазире, э пушой эн гъовдозере,
Ижире гъуллугъ чуьмени, э гъовдозере верзире.
Рафдуьм э дер килисей ю, куфдум э торик-товуьши,
Хоч гъебирден эз ме мугу: и рэхъ гъисди эн кешуши.
Сифет эн у хоче хуно, у сохди мере буьтперез,
Ме эз кеф-хъэз дур бирей э хэлгъ мэгълуьм бисдо
гъэрез,

Зэхмгъой энус сес сохдени, гуйге мугъумгъой Довиди,
И чуьтами килисеи, и падшогъи эн Шелмуьни?
Гъиблейме гъисд сифет энус, гъиблей энус гъисди чуьшме,

11

Дениш ебо э сифет ю, у товуши эз глов чешме.
У пушогьо, ивэхдигьо, дур бу эз гилм, эз дануьсде,
Изму чум ме килисеи, хун эн дуьлиш уре хосде.
Те чуьл сале глелем—ошгор, ме келе аскет бирем,
Оммо исэг'лэт э пэхьники, эз дин-месеб ведерафдем.
Пуьрсируьм эз у: эй жун ме,—кэглбе килисе эйчуь бири?
У жогьоб до: суьрх Низами, э хэребеигьо дери.

20

Гу эз шэглмдон куьшуь шэглме, чирогъ эн дуьли оморн,
Гу эз булут, тор бу эз хун, руй хэнде гуьл ме оморн.
Эз туь дорейгьо севэгъэт, ме хуб мит'ид гирдем гьони,
Чуьнки эз Индостанме, омо фагфур туркестани.
Зейтуни у балай энү, э ки эн у нирав Разван,
У эмирме ме гъул эн у, ме гъул энү келе султан.
Сифет эн у дегесире, шэглме хуно э сер шэглмдон,
Эз тешней хуьшги зерем, у гьисд эйме, глов эн мержон.
Гуфдируьм эз у бэхдевер; нуьш ебо э ки Низами,
У жогьоб до: ме энтуьнуьм, уш эн ме мибу гьеми.

21

Хэйр нисд имбуруз дегешде, хуб те себэхь хьэз несохде,
И ховмере де шевгьойге, мидануьм хуб эз сер сохде.
Гогъ туьре ме э сер чумгьо, гогъ э сер жунме—менуьм,
Гогъ э сер дуьл веноре, шев э гъэл ме мидегьилуьм.
Туь тикме бодоне чумгьо, туь гуьзел шекере ловгьо,
Эри пиён хубе гьофун, гьисди шекер ве бодонгьо.
Шову э киме небири, десе хуьрд сохдем э сер сер,
Имишев туь э ёнмени, тоже венорем э гъугъ сер.
Ме жунмере э гъурбуни дорем эйтуь раче духдер,
Те себэхь вози мисохим, э нар-тэхде туь мере бер.
Лов сох бендгьой муйгьойтуьре, моч векенуь хьэйроне
дуьл.

Те себэхь шороб хурде, бошим э гъэл еки муьхшуьл.
Гуш вени э гофгьой Низами, де имишев кор не мунди.
Э дер гъопу чум медени, эй себэхь вэхд омбор мунди.

БАХРАМ КУЬШДЕНИ АСЛАН ВЕ ОНАГРЕРЕ Э Е
ТИРКОМУРЕВОЗ

(Тикегьо эз произведенийей «Хьофд гуьзелгьо»)

Э муьлгьой Иемен э ов ведирома,
Игидгьош эз инжо гуьрд сохде омо.
Шогъ Багърами, дур гьисдгьо эз терс,
Гъилинже вегирди эз планет эн марс.
Шогъ Багърам эз ов гьич нипоисд песо
Мунзир э пушо бу, Номан э песо.
Зурбое шэхс эн шогъе гьер дирегор,
Милерзи дуьл-дуьл э жирей тэхьно дор.
Гье е бирден эз дур вэхидш келе туз,
Асму ве хори бисодо дим—бедуз.
Гуж до г'фэс хуьшдере и жовоне шогъ,
Э у логьой туз рафд муьхькеме падшогъ.
Мивини: аслан пенжегьо лов сохди,
Э кемер эн онагр вишеи нуьшди.
Аслане эри венгесде э сатмо,
Тиркомуй эн шогъ песо гирде омо.
Вихд е тиркомуре, буз тиче вегирд,
Кеши тиркомуре, зурбо гъэлез гирд.
Э душ аслан, онагр тиркому дерафд.
Эз душ эн гьердуьш гирошд ведерафд.
Тир э хори лугъонд дерафд гье ебо,
Г'эжели эз дес шогъ эй зиринг—зурбо.
Аслан, онагр офдорут, муьрд, инжиге,
Тириш лугъонд дерафд э у сериге.
Шогъ келе игиди бирмунд э и ов,
Гье эз сер г'эсб вегирд тире э едов.
И ярара дируьруьтки г'эребгьо,
У шогъ Иран бире хьэйф кеши угьо.
Гьеркиш мивиниге и ов эн уре,
Моч мисохд у ёгъин дес—лов эн уре.
Бирен уре чуьн шир гъувот ве зур.

Гъеме оґол зеруыт уре Бахрам Гур.
Оморе расируытки э шегьергьо,
Э гьер тараф лов бисдо и хэбергьо.
Гуфди мунзир серэнжомчи эн коргьо,
Эй кешире глэемете шекуылгьо.
Эз суьрх у шекуыл кешире биевгу,
Онагр э зир, аслан э сер вебугу.
Гьемчун тир шогь, хьйивугьоре зеригьо,
Хорире бурра лугьонд дерафдигьо.
Суьротчи глэемете суьрот нувьувсд,
Дирегоргьо уре зинде мидануьсд.
Мигуфдуьруьт: У дес оґгой эн дуьньё,
Хэйр до уре офирегор эн дуьньё.

БАХРАМ КУЫШДЕНИ ГЪЕЖДОГЬОРЕ ВЕ ОФДЕНИ ХЭЗИНЕ

Е гиле шогь эз богь женнети хуьште,
Гьей сохд у гемире зу-сери мунде,
Е гъэдер шоробе хурде эз сер дес,
Пиён бисдо гьишд рафд э сэхьро бикес.
Эй ов гирде унжо у лов сохд кеменд,
Эри онагргош ченд чолгьо векед.
Хэйли онагргоьре э десевоз гирд,
Э осгьушуревоз хорире дегирд.
Эхириш е дуьшие онагр омо,
Эз у э гуьлом шивиш диromo,
Жендек ю глэемет, гъэдерсуьз рачи,
Пушоннио темиз, омбор гуьгчеги.
Э заревоз гуйге кемер ю гирде,
Э шир-шекеревоз шуьггэм совусде.
Раче хушбуй жер эз дуьм те сери,
Гьемей ю хол-холи эз дуьм те сэгьри.
И раче хьйивон э жигей эн кишди,
Гуьллуь шарф эвруьшуьми бесди.
Туп сэхд раси э видовусдеки у,

Векед берд сэгьрире эз жендек энү.
У глэтош куьнд бугьо э гиёевоз,
Гьечуни хьол гуьзел э девришевоз.
Чуьн тиркомуй игид базуй энүни,
Чуьн бирэхьне хэнжел гушгьо ведини.
Сер-сине лап гуьндуьр, буру эз душгьо,
Гердениш азади эз гьэл эн душгьо.
Зул эн кемер ю э тегьер гьэиш,
Гирошди гуйге эз глэрей дуь догьиш.
Чуьн сие гьумоч у пуст мохборе,
Нуьгьрере хуно у рач товуш доре.
Герден ю хун пури, ёнгьо эз руьггэн,
У дануьсдки, гьемин гье у онагре,
Жендек эн у эз эвруьшуьм пичунде,
Хун эн у дери э зулфие герде.
Раггьой хун э сер энү кеменд шенде,
Гуйге нар э гьэишевоз сохде.
Сэгьриш э душевоз хуб-рач гирдени,
Гердеш э дуьмевоз вози сохдени.
Онагр уре ди видовусд гьеёбо,
Бахрамиш аз песо видовусд зурбо.
Эз себэхь те шохьонгум торикиш,
Видовусд Онагр э песойю асланиш.
Шогь рафд сер глэсбе песово недоре,
Чуьтам песде дуь жилове эз гьовре.
Онагр э пушой, Гурхан э песо,
Гьовре. Эй Бахрам ве эри эн кесо,
Те дуре мугьоре расируьт угьо,
Эжеки нерасири пой инсонгьо.
Овчи дерафденге э у мугьоре,
Вини у е хисире гьеждегьоре.
У е догь зулфини, гьисди чепе-чеп
Гуйге эри эн ов, поиоди у эжеб.
Чуьн сиегье дуре, элов эз гуьлгьо,
Эдее верафде эз суьхде товгьо.

Бегьерсуьзи, велгсуьзи гуйге у дор,
Гьэрол жегьендем, эй муьрде делол.
Эн и гьеждегьо ини гуйге пише,
Гьер офдорогоре куьшде гьемише.
Сирои хурди балагьой онагре,
Залум гене хьозури эри ов зере.
Шогь виниренге и бедбэхдире,
Э гьеждегьо чаруьсд диренки уре.
Фикир эн гьовре фурмуш сохд онагреш,
Десе э ён вено сэхд шиши поеш.
У домунд э мэхьтёли, и чувь ови,
Инжо ярам мере эйчув оворди?
У дануьсдики, гьемин гье у онагре,
Эз дес гьеждегьо инжимиш бире.
Гьелбетки у инжо оворди мере,
Эри куьшде и беде зулумкоре.
Ме э уревоз омбор борж миберуьм,
Номусе ме э гьоврейме ниберуьм.
Разинуьм э хьисоби онагревоз,
Де гьерчувь бисдо, бугу э меревоз.
Эз гьэрей шимшадие тиркомугьо,
Гешд е тиге тиркому, дур буравгьо.
Э рачей гьеждегьо поисд э далде,
Гьеждегьо гье ебо чумгьо вокурде.
Шенд э сер эн у дувь лое тиркому
Тиркомугьо дерафд э дувь чум эню,
Торе чапар бисдо рэхь эн гьеждегьо
Эз шогь э у зеригьо тиркомугьо.
Чумгьой сие гьеждегьо сула бисдо,
Мейдуй довлло эри эню тенг бисдо.
Э сер эн гьеждегьо у шенд хуьшдере
Зе э ерэгьэвоз герден эн уре.
Гуйге лов бисдо пенжегьой аслани,
Немунд э гьеждогьо асму ве гьони.
Ерэгь шогь тиж бу эз шеш тарафгьо

Е ноле кеши сэхд залум гьеждегьо.
Гуйге э келлей сер расируэт гьитгьо.
Шогь гьич нетерсунд у келе сесгьо.
Э зверсер догьгьо лерзики думон,
Гьову бурри сере эз Ахримон.
У дуьшмере куьшде, сер юреш бурра,
Э е шимшилевоз сохд пара-пара.
Э шуьгьэм эн у ди балай онагре,
Ведешенд гуйге эз у келе гьэьгре.
У шогь оворди гье эри эн и кор,
Сериш зере э Ездан офорогор.
Шор бисдо у эз гьеждегьоре куьшде,
Вехишд э кул гьэсб эри венуьшде.
Эй рафде э онагргьо гьисдгьо жиге,
Онагр шогь сэхд дуьл песо диренге.
Рафде пэхьни бисдо э е мугьоре,
Гене шогь гешд эри гирде онагре.
Э гужевоз гирошд эз сулай мугьоре,
Э е зэхьметевоз мемзуьл кешире.
Офд жовогьил, товушлуье эршефи,
Е ченд хуьмгьой эн хэзинеи падшогьи.
Чуьн пери пэхьни и гьошире хуьмгьо,
Онагр оворд шогь э и гьэрегьо,
Шогь офденки очор эн хэзинере,
Пертово до эз унжо гьеждегьоре.
Ведиромо эз тасире мугьоре,
Гешде келе рэхьгьо мемзуьлгьоре,
Вэхд бисдо кейки вельможгьо ве гьушу,
Офдорут э рэхь э лесой шогь ишу.
Гьемееки э ён падшогь оморут,
Э ёнию э жергьгьо поисдуьт,
Шогь е буйругь до э гьемей энугьо,
Гьеме игиде ве жонлуье мердгьо,
Деравтгу э хэзинеи эн мугьоре,
Ведировауьтту у хэзинере,

Бор сохде берутьгу эршефигьоре,
Шогь комики хьисоб гирде онагре
Венгесдени гьездегьоре э гьовре.
Бахрам э гьэлече вогоше мунде,
Сер гирд эз хэзине эри бэхш сохде.
Дегь деве эршефи фирсо эри шогь,
Чуьн бэхш эй энү хьуьрметлугье падшогь,
Эри Мунзир ве кук ю э дигьитеш,
Э уревоз е чендиге бэхшгьойгеш.

ШОГЬ БАХРАМ ДИРЕНИ Э ГЪЭЛЕЧЕЙ ХАВЕРНАК СУЬРОТГЬОЙ ЭН ХЬОФД ГУЪЗЕЛГЬОРЕ

Е караз Бахрам э Хавернак омо,
У э кефгьо, хьэзгьо, шоригьо сер до.
Винирени эн е утогь дер ю сэхди,
Эслогь гьулдугьчи юш веи нисди.
Шогь э и утогь гьич недерафдебу,
Не уре вельможгьош фегьм несохдебу.
Гуфди: Дер эни утогь сэхд йичуьни,
Очоргьой утогь ярам э кини?
Хэзинечию овурд очоре эй шогь,
Дере вокурденге, мэхьтел мунд падшогь,
Гьэд эн утогь гьисди гуйге хэзине,
Чум гьер дирегор э жовогьил хумне.
Э садгьоревоз шекуьлгьо э дивор,
Зурбои усдо, яратмиш сохдегор.
Эз гьеме знедте бируьт гьэлемент,
Суьротгьо вегьо э диворгьой палат.
Унжо веруьт хьофд суретгьой гуьзелгьо,
Гьисдуьт угьо эз ченд жире улкегьо.
Фурак духдер эн индийский раджи,
У эз менгиш сипи гьэдерсуьз рачи.
Духдер эн Хакани нум юш Ягманаз,
Рачи эн гуьзелгьой Китай нен Тораз.

Духдер Хорземшогь, нумию Назпери,
У гьисди э жирей кеклугь эн хори.
Духдер падшогь Наринуншун славяни,
Вокурдемун ю э жирей Румини.
Азерион духдер Магриб падшогь,
Гуйге чуьшме ве менги у эн дувньёгь.
Духдер Кесар, сэхьиб хубе эгьуьлгьо,
Нум ю Хума рачи эн мозоллугьо.
Духдер Хосрой эз мишпохьой Кейкаус,
Нум ю Дурсит чуьн суьрхине раче гьуш.
Дуллунуьт э е жерге томом шекуьлгьо,
Кор е деси суьрот эн хьофд гуьзелгьо.
Угьо рачуьт гьерки е гьозор жире,
Чум инсоне эз уьшуьгь товуш доре.
У минжии сурет рачи гьэдерсуьз,
У лепеи, угьониге лилогьуз.
Е жугьон э е кишди зар-зари,
Э менг энү, торе гьэлем кешири.
Гуйге сер тике зейтун дор поисди,
Варасиде эз суьрх эз тож те кишди.
У гуьзелгьо э у чумгьоре дошдет,
Гьемееки э у муьгьбетлугь бирет.
У э руй гуьзелгьо ширин хэндусьде,
Угьош э пушой ю эдет вежесде.
Кеширигьо усдо и шекуьлгьоре,
Нуьвуьсди эзевер нум Бахром Гуре.
Гуьзелгьо ижире сохдет гьэроре
Гьетте у игид тик гуьрде сере,
Э гьэл дешенденинуьт уре угьо,
Хьофд раче гуьзелгьой эн хьофд улкегьо.
И мэхьсуьлгьо иму кошдегьо нисди,
Асдарагьо веи бири, нуьвуьсди.
Э иму гье у гуьфдирегьо мунде,
Оммо худо ю воисдере сохде.

Гье и лефендаре хунде мунде у,
Мэхьтел мунд э томошегьой эн асму.
Сэхде муьгьбет э ки раче духдери,
Эз дуьл гирошд, евош-евош э дору.
Герме эегьир, гьизгьине бейтолгьо,
Жовон у чуьн аслан, эй хьофд гьэруьсгьо.
Чуьтам эшгь дуьлтуь сербегьем неёв?
Чуьтам туьре дие эшгь войге ниёв,
Гьисди у гофгьо рэхь эн шогье дошд,
Оммо эз дуьл ю хуб шори гирошд.
Чуьнки у дорембу уре тогьини,
Сербегьем нимдгьою оморени.
Песде шогь эз хуне ведиромо,
Э хэвинечи очор доре омо.
Гуфди у: шиновуслумге и коре,
Утогь хунере, кес вокурдеире,
Хун эн у одомире мирухунум,
Сере эз герден ю жиро мисохум.
Эз гьеме дервозей эн хьэет екиш,
Сер некешируьт унжо е мерд, зениш
Шогь хуб пиён, серхош бире вэгьдогьо,
Э очоревоз миомо э дергьо.
Дергьоре вокурде дерафденге у,
Чуьн женнет оморембу эри эню.
Гуйге тешне поисде э ён глов,
Песдегьо чум эню миварафд э хов.
У эри муьхшуьли зов рафдембу,
Э хуне вогошде эшгьлуь бирембу.

Э БАХРАМ РАСИРЕНИ ХЭБЕР ЭЗ ТОВУН МУЬРДЕИ БЕБЕШУ.

Кейки э товуней бешу хэберчигьо,
Дорут э Бахрам келе хэбергьо,
У аслане э е десиш гирдени,
Жовоне шир, пире гуьрги у гьони.

Аслан э довлго чуьн сеги эй эню,
Гьеждегьореш имугьгой куьшдени у.
Пусд девгьоре берде э кемендевоз,
Зирпой сохде догьэ э суьм гьэсбевоз.
Гьилинж ю алмазе эвруьшуьм сохде,
Лап сэхде сенгьэ э хэми чарунде.
Бешу эз келе олов жугьони,
Эри хуьшде лап келе гьэжел вини .
Эз аслание кук эз Бархам Гуре,
У сер гирд дуьл-дуьл эри лерзире.
Фирсо уре у эз пушой-чум хуьшде,
Оммо кор гьич э дури-куьнди неде.
Бахрам э ов мидошд шев руз келе тоб,
Гогь э кул гьэсб гешде, гогь михурд шороб.
Гогь э ов, гогь э шороб муьхшуьл бире,
Чуьн сухейл эй у Иемен шевгь доре.
Шогь Иемен эз зурбо-келе дусди,
Войгей юре бегьем мисохд гьелуьсди.
Бахраме бирен гуьре эгьчуьл ве хьохмо,
Хьоким эн е улке уре вегирд но.
Бугьолуье чигьо до уре бэхшиш,
Падшогь эри эню мидо лап жуниш.
Уре лап омборе суьрх, эршефи бу,
Уре е дерд-гьэмиш э дувньёгь небу.
Эз хубе мугьоеи э гьэрибе,
Э ёргьош ниомо улкей эн бебе.
Черх зеруьтки хэйли рузгьой эн хьэзи,
Чаруьсд эз гьово е жирейге вози.
Эхир Ездегирд сирой бисдо эз тэхд,
Лап гьуьндуьр верафде офдо у эз бэхд.
У тож тэхде чуьтам гьобул сохдиге,
Биё гьобул соху эз уш екиге.
Кейки тож падшогь бисдоки мирэхэсд,
Шегьер ве лешгериш поисдуьт э гьэсд.
Хьэрекети эн гьемешу и кор бу,

Гъумолет шогъ гыч э азади небу.
Оммо Бахрам ченгъэде буъуърг бугеш,
Гынор эгъуъл-гъилинж ю бу зийдтеш.
Эз себег усоле коргъой бебей эн у,
Э веж хэлгъ небу игидигъой эн у.
Гуфдируът: Бахраме э гуш нигирим,
Не муърдеи шогъеш мэгълудым нисохим.
Э чулгъой гъэреб келе бири Бахрам,
Эй чум эн у гуруни кор эн Ажам.
Хэзине улке мибу эй гъэребгъо,
Гъэгъри мимунут песде иранигъо.
Угъоре невоисд у нуышуъ э тэхд,
Худоре невоисд эй эн у и бэхд,
Е эгъуълменде мерде эйшу вихдуът,
«Хубе рэхъбер дуньнэгъ» уре нум дорут.
Гысди у гыч небугеш эз тожлугъо,
У ярашмиш дорембу э падшогъо.
Э тожевоз вераюнд сер энуре,
Кишди хьофдгуъле бэхш дорут уре.
Э Бахрам Гуриш хэбергъо раси,
Гиросдемун коргъоре хуб вераси.
Дие коргъо ежирейге чаруъсди,
Бешу де падшогъ, сэхъибтож нисди.
Небу беге гъэмеллуд ю екиге,
Э сер эн тэхд ёд верафди унжиге.
Гъэтмэ гъэришгъо бисдо э дуньнэгъ,
Гъэдотире хуно гирисд е кем шогъ,
Бахрам Гур э ёс нуышд е гъэдер вэгъдо,
Песде чубн аслан у хьозур бисдо.
Вегирд у гъилинже эй гъэжел гъеме,
Ки гысдиге эй ю хунлуде дуньше.
Диворгъой довгъо гъе вокурдемун,
Гуфди гене: «Эйчуъ сохум хун?»
Ме гъе эз сер суъфде нисохум беде,
Сохдетгеш угъо келе гъэлети.

Гъэйбе шенуътгу э пушойме угъо,
Ниденишуъм ме де э дуъл энугъо.
Рэхъмедуъли омбор хуби эз гъеме,
Гъечишгъечуш угъо деруът э ов ме.
Гъемей энугъо гусбендгъой мерж мени,
Гъе чухдеш энугъо пешм эн ишунн.
Угъо гъем э сер гъовме дегешдет,
Оммо бед-сенгъэдуъл эрме бирет
Э пушойме лап утанмиш мибошут,
Э хогъини узбуъгъэре микешуът.
Биебури дерд-дуълесди оворде,
Одомиреш э элчэгъи венгесде.
Нисохум э угъо ижире гужгъо,
Эгъуъл мивенгенуъм э сер энугъо,
Нисохум эз угъо хубе нуькергъо.
Чен гъэде э ов сабирсуъз бисдори,
Унгъэде гъэлеж туъ эз метлеб дури.

БАХРАМ БЕРДЕНИ ГЪУШУНЕ Э СЕР АЖАМ.

Весси дие фолчиети сохдейгъо,
Е гофе ченд гиле пуъруъш сохдейгъо,
Лов сох эрме хушбуъ гъуъуъргуъли,
Весси эз туъ гъе у хубе хушдуъли.
Ижире бу суъфде игъролгъой эн кор,
Эри эн ки дузи шертгъой договор...
Эгъуългъой энуре нивегируъм ме,
Хэре коргъо лоигъ нисди энум ме.
Ме чубн весал мигердудм э дуньнэгъ,
Эз шефди дургуни дурум ме эслоб.
Искусствой эршефи э у нэхжго де,
Нигуом дуборе е ихдилоте.
Эй хэзине гъе е рэхъи эриму,
У эри е гъэлеж гысд дуъ тиркому.
Герет бисдо дуборе эри гоф сохде,

Мидануым палазе эврүшүым бофде.
Дуь буьзуьрге дедегьой сэхьиб эн гофгьо,
Тозелемиш сохдет куьгьне монетгьо.
У сохди эз буьруьнж нуьгьре яратмиш.
Униге эз нуьгьре червониш, суьрхиш.
Эз буьруьнж нуьгьре бире мэхьтел нисди,
Кейки эз нуьгьре суьрх бире гьисди.
У шериглэтчини эн тэхди келе,
Нуввуьсд ижире сэхде игьроле:
У шогь Бахрам Гур ире дануьсде,
Ки тож эн шогье дувьздире кесгьо.
Бахрам э гьовхо, женг хьозур бисдо,
Номаниш уре кумегигьо до.
Э сер эн дувьнэгь огьо эй бире,
Эри вегирде девлет-хэзинере.
Ченд гьушунгьоре э женг вэхизунд,
Дуборе келе гьэгьр э дуьл дегесунд.
Эз Иемен те Аден зурбое гьэдер,
Томом гуьрд бисдо гьэтлуь ве лешгер
Гьемешу пулат ве гьову вокурде,
Гьэлебендире эри вегуьрде.
Эженг чуьн аслан гьинори угьоре,
Шогь э довгьо кура сохд берд угьоре,
Эз пойгьой гьэсбгьо туз э менг верафде,
Гьоволгьо-зурновгьо сесгьо лов сохде,
Эз ногьорей муьси венгесдуьт сесгьо,
Хуьрд сохде омо хэйли бишбогьгьо.
Догьгьо дерьэгьо эз буьруьж эз сес,
Гьово те асму сэхд офдо э лерз.
Омбори гьушун чуьн молихь-мужине,
Довгьолуьишу э гьэтоши хумне.
Э тэхд эй нуьшде лонгьлуье шогь,
Берд гьушуне у э сер эн падшогь.

НИКОЛАЕВСКАЯ
УНИВЕРСИТЕТСКАЯ
БИБЛИОТЕКА
Академический корпус С.С.С.Р.